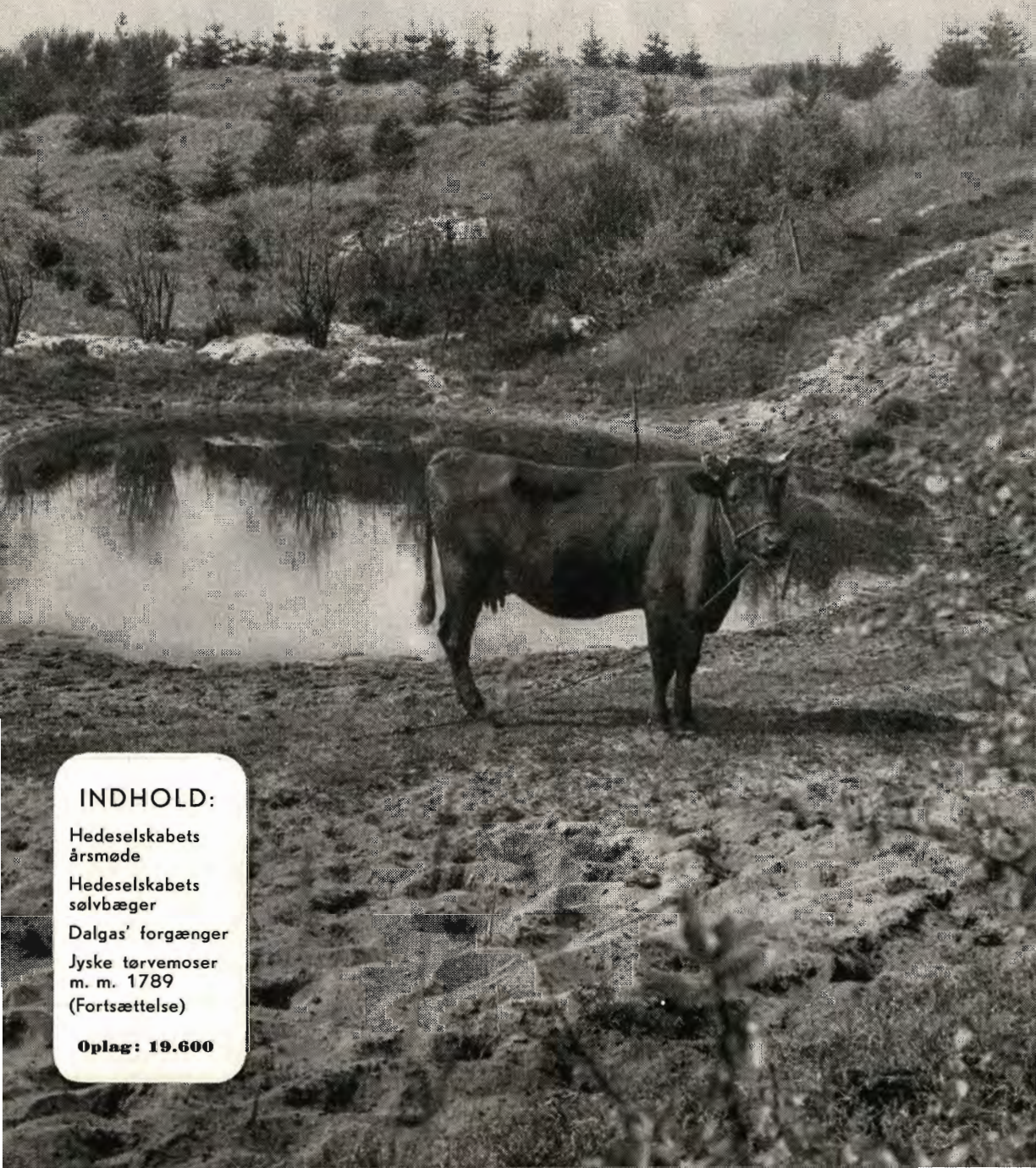

HEDESELSKABETS TIDSSKRIFT

Nr. 7 - 77. Aarg. 10. Juni 1956

INDHOLD:

Hedeselskabets
årsmøde

Hedeselskabets
sølvbæger

Dalgas' forgænger

Jyske tørvemoser
m. m. 1789
(Fortsættelse)

Oplag: 19.600

Aldrex 30

- til effektiv bekæmpelse af alle jordboende skadedyr!

ALDREX 30 er SHELL's nye, effektive middel til bekæmpelse af de jordboende skadedyr, der på larvestadiet æder planternes rødder og derved forringer høstudbyttet betydeligt. Vær sikker på en sund og rig afgrøde, brug SHELL ALDREX 30, en ringe omkostning, der betaler sig!

Ring eller skriv til vort nærmeste distriktskontor eller til A/S DANSK SHELL og forlang Shell Teknisk Information nr. 14, der giver Dem alle yderligere oplysninger.

Sydvestjydske Teglværkers Salgskontor

Telefon 58

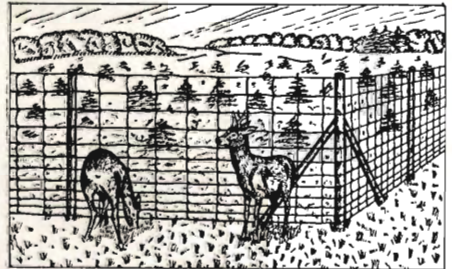
ØLGOD

Telefon 59

„DANSK STAALGÆRDE“

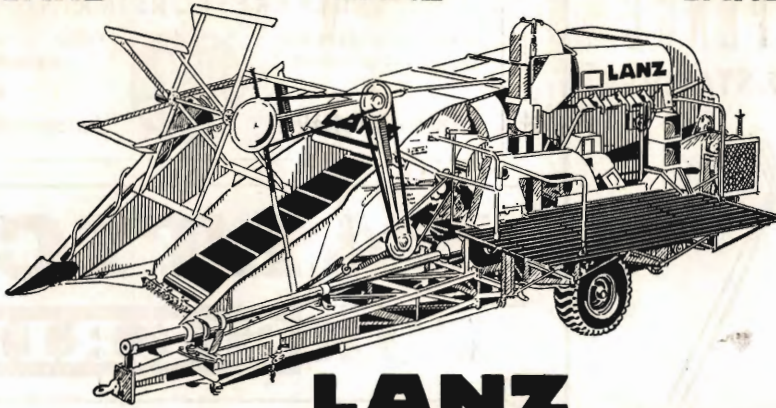
BEDSTE OG BILLIGSTE HEGN
TIL MARK, SKOV, HAVE ETC.

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER

LANZ ——— LANZ ——— LANZ

LANZ MEJETÆRSKERE

De nyeste
MODELLER

klarer Deres høstproblemer bedst

LANZ mejetærskere er gennemprøvede kvalitetsmaskiner, som udfører et virkelig fint stykke arbejde i korn og frø, også under vanskelige forhold.

LANZ mejetærskere har stor kapacitet med mindste spildprocent.

LANZ mejetærskere leveres i 4' og 6½' bugseret og 8½' selvkørende.

Forlang brochurer og priser, og vi demonstrerer gerne maskinerne for Dem

LANGREUTERS

GL. KONGEVEJ 3. KØBENHAVN V. TELEFON: *HILDA 1090

Vestjysk
Trælasthandel

Varde
Betonvarefabrik

H. Kunse og Aage Pedersen
Varde . Tlf. 819 - 820

Landbrugsrør
(drænrør)
efter Ingf. normer

FORLANG TILBUD

HAMMERUM
HERREDS

Spare- og Laanekasse
Herning - Telf. 10 . 314
Østergade 6
Kontortid: 10-12,30 og 14,30-17

Handelsbanken i Viborg

Filial af Aktieselskabet
Kjøbenhavns Handelsbank

Kontortid: 9—15
Telefon 1500 (5 linier)

Kontor i Karup og Kølvraa

Alle arter jordbrugskalk —
SKANDINAVISK KALK & KRIDT I/S

Hasseris - Aalborg telefon 9253 - Alba 10650
Værket telefon Sdr. Tranders 110

RØDE DRÆNRØR

føres altid på lager fra 2" til 8" - Tilbud til tjeneste
A/S GAMMELGAARD TEGLVÆRK
Telefon 187 . Skive

Røde
drænrør

D. S. nr. 403, syrefast kvalitet

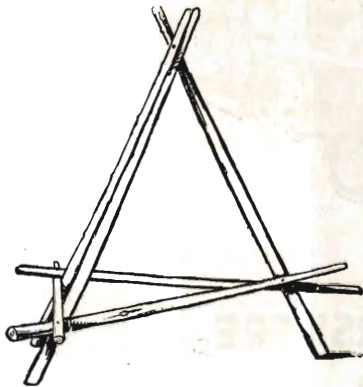
● Fredenshøj Teglværk
Aabenraa Telefon 22127

Alt i cementvarer,

rør i alle gængse størrelser efter ingeniørf. normer
Tjæreborg cementstøberi,

Hurtig levering Telefon 21 Reel betjening

SPAR PENGE BRUG HØ-STATIVER

Bruger De ikke høstativer, vil De sætte penge til. Høstativer er billige og indtjent allerede det første år.

Høstativet lader høet bevare sin foderværdi, der ellers let forringes ganske betydeligt selv under gunstige forhold. Brug Hedeselskabets stativer til tørring af hø og frøafgrøder. Stativernes længde: Ben og tværlægter 220 cm.

1. Trefod, 6—8 cm diameter, kr. 7,00.
2. Trefod, 4—6 cm diameter, kr. 6,20.

Frugt med banen af 15 stk. (100 km) ca. kr. 1,00 pr. stk. Ved større antal mindre frugt.

Det danske Hedeselskab
Tlf. Brande 147
Tlf. Viborg 1583

Mejeriernes og Landbrugets ULYKKESFORSIKRING

Telefon Minerva 350
Gensidigt selskab

Vester Far magsgade 19
København V.

★
Ansvarsforsikring

★
Automobilforsikring

BALTICA FORSIKRING

Petersværk Betonvare-Industri

Nørresundby - Telf. 1055 (2 lin.)

Alt i betonvarer efter D. S. 400
Renseanlægget »Ringtanken« (Dansk patent nr. 59820)

Stenstrup og Odense teglværkers kontorer

Stenstrup - Telefon nr. 19

Prima drænrør

HØJSLEV TEGLVÆRKER A/S

Prima, røde drænrør

i størrelse fra 2 til 15 tommer

Indhent tilbud - Tlf. Højslev 3

Dansk Brandforsikringsselskab

»VERMUND«

af 1904 - gensidigt selskab
Bygninger og løvsøre
Virkefelt hele landet

Hovedkontor: Banegaardsplads 4, Aarhus

Løve Garn

Aktieselskabet Holger Petersen

Købmagergade . København K.

AALBORG
AKVAVIT.

Hedeselskabets Tidsskrift

Nr. 7

10. juni 1956

77. årg.

udgår 16 gange årligt og sendes til selskabets medlemmer. Annoncer bedes sendt til Hedeselskabets hovedkontor, Viborg. Annoncepris 50 øre pr. mm. Medlemsbidraget er enten årlig mindst 5 kr. eller en gang for alle mindst 100 kr. Redaktionsudv.: Afdelingsl., skovrider B. Steenstrup (formand), forstand. N. C. Nielsen og overingeniør N. Venov. Redaktør: H. Skodshøj. Carlo Mortensens Bogtr., Viborg

Indhold: Hedeselskabets årsmøde. — Hedeselskabets sølvbæger. — Dalgas' forgænger. — Jyske tørvemoser m. m. 1789. (Fortsættelse.) — I få ord.

Forsidebillede: Beplantning i et afgravet brunkulseje sydvest for Sdr. Felding.

Hedeselskabets årsmøde

Hedeselskabets repræsentantskab samles torsdag den 21. juni til repræsentantskabsmøde i Tønder. Mødet holdes på »Tønderhus«.

Den følgende dag er der udflugt til egnen vest og nord for Tønder, bl. a. til Rømø med afslutning i Løgumkloster.

Hedeselskabets sølvbæger

Ved en højtidelighed den 26. april fik fhv. grdjr Hans Iversen Skrydstrup, Lintrup ved Holsted, overrakt Hedeselskabets sølvbæger.

Hans Iversen Skrydstrup er født 1876 i Bevtøft i Sønderjylland. Hans forældre Kresten H. Skrydstrup og Bodil Marie var såkaldte optanter, idet de ikke ville søge tysk statsborgerskab, fordi deres børn selv skulle kunne bestemme, om de ville gøre tysk militærtjeneste eller ej. Efter en uoverensstemmelse i forbindelse med en Knivsbjergfest, blev de udvist med 48 timers varsel, men fik udvisningen udsat til 2 måneder, hvorefter de flyttede til Tirslund ved Brørup.

Hans Iversen Skrydstrup tjente som ung på flere af egnens gårde, b. a. 2 år på Stenbrogaard ved Eskelund. Her lærte han sin tilkommende hustru at kende, Mette Marie Madsen, datter af Markus Madsen og hustru, Ansager. I 1904 blev de gift og købte en forsømt gård på 70 tdr. ld. i Lintrup ved Holsted for 6300 kr., hvoraf Iversen selv havde opsparet 1000 kr. Det meste af jorden var hede, og de par

agre, der var opdyrket, var ved at være lynggroet igen. Besætningen bestod af 4 magre køer og en lille mager hest. Ved hårdt arbejde fik de pløjet og merglet, mergelen blev således kørt op af egen grav med trillebør. Der blev plantet læhegn om næsten hvert skifte, og en mindre plantage blev anlagt hjemme ved og omkring gården. Lidt efter lidt øgedes avl og besætning, og husene blev for små. I 1911 byggedes stald og lade, hvorved der blev plads til 12 køer og 8 ungkreaturer; men selvom Skrydstrup var nået så vidt, blev ejendommen ikke vurderet højere, da han søgte om et lån på 1500 kr. som anden pant næst efter 5300 kr., blev det ham nægtet. Det gik dog stadig fremad, der blev bygget ajlekummer og møddinghus, og i 1915 var husene atter for små, så de igen blev ombygget. 1927 blev der bygget stuehus til 12.000 kr. 1940 udstykkedes der en parcel fra til den ældste søn, Markus, og her blev der bygget en solid ejendom. 1941 blev datteren, Sigrid, gift og sat godt i gang. 1941 fik Skrydstrup og Marie tildelt Hedebrugets lille sølvbæger for plantning, en stor anerkendelse. Det kan nævnes, at Skrydstrup har været formand for Hedebruget for Holsted sogn, siden afdelingen oprettedes, og det er ikke små summer, han derigennem har været med til at uddele til hedeopdyrkere.

I 1945 havde han den sorg at miste sin hustru, som havde haft sin betydelige andel i den store fremgang.

I 1951 afstod han gården til en søn, Kristian. Da var den særdeles godt besat både med maskiner og besætning. Besætningen bestod af 14 køer og 21 ungkreaturer og 3 heste foruden svin. Det har været et godt hjem, hvor man med rette har kunnet sige, at alvor og gammen levede sammen. Der er adskillige, der kan takke de to for en håndsrækning, når det kneb. Sit otium nyder han nu hos sin søn og svingerdatter hjemme på gården.

Dalgas' forgænger

Præsten og plantningsmanden Hans Bjerregaard

Forfatteren til verset:

*Hvor Ploven ej kan gaa,
og Leen ej kan slaa,
der bør et Træ at staa.*

Blandt stenene på mødepladsen i Kongenshus Mindepark er der en for konsistorialråd Hans Bjerregaard. Han er født 22. febr. i 1766, tog eksamen i 1793, var præst i Hjerminde-Lee fra 1797 til 1857 og døde 12. jan. 1860 i Hjerminde præstegård, hvor han nød aftægt hos efterfølgeren, den senere biskop Swane. I kirken hænger et billede, restaureret for nogle år siden, som vistnok er et portræt af ham — det har i hvert fald en udpræget lighed med et billede af Hans Bjerregaard, som Jeppe Aakjær har fundet frem.

På stenen i Mindeparken står linierne: »Hvor Ploven ej kan gaa, og Leen ej kan slaa, der bør et Træ at staa«. Det er Bjerregaard selv, der har skrevet dette vers, som han kaldte sit »bukolikt« — hyrdedigt — og som de fleste mennesker i dag har hørt citeret uden at vide, hvem der har skrevet det — fejlagtigt tillægges det ofte Dalgas. Det er anvendt i en lille bog, en pjece fra 1840: »Endnu et Opraab til Træplantning«, og står som bogens motto, men dog med den oprindelige affattelse, at anden linie hedder: »Og Leen Jubel faa«. Verset er første gang trykt i »Anvisning til det forbedrede Jordbrug«, som Hans

Bjerregaard lod trykke hos H. P. Dons i Viborg i 1833 til uddeling blandt landalmuen i Danmark.

Endnu har Hans Bjerregaard ikke fået sin biografi, selv om hans liv har interesseret mange. Chr. Molbech, H. C. Andersen, St. Steensen Blicher og Jeppe Aakjær har skrevet om hans gerning, men Søren Vasegaard er vel den, som har givet den bedste vurdering af ham, når han et sted siger, at »Bjerregaard som Plantør uudsletteligt har indskrevet sit Navn i jydsk Skovkulturs Historie«, og »han har været en af de mest fremtrædende Personligheder i det Arbejde, der gik forud for Hedeselskabets Oprettelse.« Sidst har F. Elle Jensen i Viborg Amts Aarbog 1955 behandlet hans liv, dog særlig set ud fra hans kirkelige betydning, således som hans førsel af kirkebøger og breve belyser hans liv.

Det er meget få, der kender hans indsats i dag, men ud over Jylland står der træer og plantninger, der skyldes hans initiativ, først og fremmest i Hjermind og tilstødende sogne, men anlægene i Randers, Aalborg, Thisted og vistnok også Holstebro har han leveret planter til, da de for mere end 100 år siden blev anlagt. Kun Viborg, hans egen stiftsby, kunne han ikke få med. I skriftet fra 1840 fortæller han herom:

— Da denne Byes Borgerrepræsentanter og Borgere for et Par Aar siden ikke vilde indlade sig paa et gøre et Laan for at kolonisere eller bebygge en Del af den Byen tilhørende ikke mindre end henved 5000 Tønder Land store Hede, der næsten ene afbenyttes til Tørveskær og Lyngslæt — foreslog jeg i offentlige Blade*) et Forsøg, hvorved intet var at vove, især hvis man fortsatte det og efterhaanden i det større. Jeg vilde nemlig, at man for det første skulde blot gøre Prøve med Naaletræsplantning paa 10 Tønder Land, for, naar dette Forsøg, hvorom der ikke lettelig kunde være nogen Tvivl, lykkedes, da aarligen at indtage et lignende eller, som sagt, større Areal. Jeg anslog hele Bekostningen ved 10 Tønder Lands Beplantning til i det højeste 150 Rbdr., og da jeg i en Del Aar har nydt kongelig Understøttelse til gratis Uddeling af Træplanter, saa tilbød jeg ej alene de fornødne Træplanter, men da Sagen saa særdeles interesserede mig, var jeg, for at faa samme i Gang, villig til det første Anlæg at subskribere mig selv for en Femtedel af hin Sum. S. T. Hr. Stiftamtmand, Kammerherre og Ridder Ahlefeldt Laurvig skjenkede et saadant Plantningsforsøg sit Bifald; men hans Ønske desangaende mødte hos Byens Borgerrepræsentanter, af Mangel paa Interesse for Sagen, ikke den velvillige Modtagelse, som lignende Ønsker af de Herrer Amtmænd havde mødt hos Borgerskaber i andre Kjøbstæder.

*) Viborg Samler februar 1838.

Imidlertid udstedte Kammerraad, Amtsforvalter Morville en Indbydelse til Plantning paa et andet Sted, men med lige Held. Endelig ønskede Hr. Stiftamtmanden, at man dog ved Plantning og Fredning vilde i det mindste søge at hjælpe lidt paa det Byen tilhørende Krat, men hermed vilde man ligesaalidt befatte sig. Og nu, hvad om I, der, som meldt, plantede og fredede i hin Tid Bygmandsris og Skaberkrat, imedens de dengang forhaandenværende gamle svære Skove gjorde Plantning mindre nødvendig — kunde efter henmod 300 Aar see op, nu da hine Skove er for Størstedelen forsvundne, og Nødvendigheden af Plantning er saa erkjendt trængende — og kunde forestille Eder hint stakkels Krat, der er den sidste Rest af Viborg Skove, ret som raabende til Viborg Borgere om Redning fra aldeles Undergang, og raabende forgæves — hvad vilde I da tykkes?»

Med denne sidste henvisning til de to gamle Viborg skovrester hentyder Hans Bjerregaard til en forordning af 1573 af Frederik den Anden til Viborg by, hvori det hedder, »at efterdi Kapitlet og Magistraten i denne By havde ladet ympe (plante) og opfrede tvende Kratte, Bygmands Riis og Skaberkrat, og der var Forhaabning om, at det med Tiden kunde blive Skov, da maatte Ingen deri hugge, uden Kapitlets og Magistratens Tilladelse.«

Det er iøvrigt heller ikke almindelig kendt, at amtsforvalter Morville før 1840 har opfordret til plantning, hvad sønnen, overretsprokurator G. Morville, derimod senere i 1852 fik held med i Margretelelund ved udstykningen af byens heder.

Hans Bjerregaard kom, som nævnt, til Hjermind i 1797, men havde allerede forud hyppigt opholdt sig på egnen som gæst hos svogeren krigsråd Juul på Viskum. Et sted nævner han også, at han allerede i sine unge år fra 1794 til 1800 ofte kom til Alheden, hvor plantningsvæsenet da forestodes af hannoveraneren skovrider Michelsen, og »var Vidne til den sørgelige Kamp, benævnte Træ (Fyrren) udsattes for mod Al'en, hvori samme blev ødelagt.« Hvornår han har optaget sin plantningsvirksomhed, ved man intet bestemt om. Mølbech omtaler, at det skulle være i slutningen af 1780-erne, men givet er det, at han for alvor har begyndt sine studier af skovbrug adskillige år før århundredskiftet og stadig fortsat dem det meste af sit liv.

Hans afhandlinger og bladartikler bliver, som tiden går, stadig mere velfunderet, så han også efterhånden i forbavsende grad frigør sig for datidens altfor blomstrende og moraliserende stil. Sammenligner man hans lille bog fra 1828: »Anvisning til Træavl« med den fra 1840, er der en meget påviselig og afgørende udvikling. Bogen fra 1828 vakte allerede stor opmærksomhed, og Landhusholdnings-selskabet ydede ham støtte til gratis uddeling af den over hele Jylland. Allerede forud var han dog blevet en kendt mand. I 1814—17

anlagde han på præstegårdens hede en plantage efterhånden 12 tdr. ld. med både løv- og nåletræ, hvor der i 1840 kan fældes »spænde-træer«, og han oplyser selv, at de ville have været lægnere fremme, hvis han havde lagt mindre vægt an på lærketræer og i vestsiden brugt flere fyr til at skabe læ. Molbech omtaler, at Hans Bjerregaard i 1797 plantede fyrretræer ved Viskum, træer, som 31 år efter er 2 alen i omkreds, og af hvis rodende der kan saves 7 brædder på 9 tommers bredde og 5 alens længde.

Bjerregaard var søn af »den lærde bonde« Hans Jensen, Bjerregaarden i Gentoft sogn, den gård, der blev den første udflyttergård i Danmark. Fra hjemmet, der var kendt viden om, og som er skildret af overretssagfører I. Werner, var Hans Bjerregaard udrustet med evne til at tilegne sig viden og give udtryk for den, og da der heller ingen tvivl er om, at han også fra hjemmet sad inde med indgående kendskab til landbrug både i teori og praksis — han har skrevet adskilligt værdifuldt om almindeligt landbrug — blev hans arbejde for plantningssagen hele tiden set ud fra en landbrugers vurdering, og derfor er det vel, at han på mange måder har fået held til at finde det rigtige og give udtryk for en opfattelse, der er langt forud for hans egen tid, og som tillige overraskende rationelt anviser veje og midler, som en eftertid har måttet erkende som værende rigtige.

Hans Bjerregaard ville plante for at opnå et varigt resultat, ikke blot for at plante.

St. Steensen Blicher havde i 1829 skarpt kritiseret Molbech for dennes lidet rosende omtale af Alhedens beplantninger, som Molbech havde betegnet som mislykkede og uheldige. St. Steensen Blicher forsvarer »den i Sandhed kongelige Plantage paa Alheden«, og kort tid efter offentliggør Hans Bjerregaard i Randers Avis et indlæg, hvorfra man henter et meget stærkt indtryk af, at Hans Bjerregaard taler om noget, han virkelig kender til. Her udformer han også et helt plantningsprogram. Det hedder således:

»Jeg nærer ikke synderligt Haab om noget lykkeligt eller fordelagtigt Udfald af Plantningerne paa Alheden, som jeg paa Hans Majestæt Kongens allernaadigste Spørgsmaal til mig i Sommeren 1825 disse angaaende fordristede mig til at ytre denne Bekjendelse for Hans Majestæt selv. Det havde behaget Allerhøjestsamme kort forud at forelægge det Kgl. Landhusholdningsselskab det Spørgsmaal hvorledes Træplantning bedst lod sig fremme i Jylland. I allerunderdanigst Forestilling, der blev anbefalet af bemeldte Højrespektive Selskab, foreslog jeg især Naaletræsplantninger paa vore Lyngbakker med de imellem samme indesluttede Dale og Fordybninger, hvoraf der næsten hele Landet over gives en utallig Mængde, den Naturen synes ene at have bestemt for Træer, og som derfor og engang vare beklædte med Skove af Løv- og Naaletræer.«

Bjerregaard giver således Molbech ret — Molbech har da også året forud hentet sine meninger ved et besøg hos præsten i Hjermind — men han fortsætter i artiklen med udtalelser, der er meget mere bemærkelsesværdige. Han kritiserer, at man ikke benyttede udskiftningsperioden til at inddrage de flade hedestrækninger derunder, så de kunne være blevet beboede af udflyttere, idet han mener, at mangfoldige af disse arealer »have saa ypperlig eller i det mindste ingen ringere Jordbund, end saa mangen fra umindelige Tider dyrket Jordlod«. Disse arealer bør endnu en tid bevares for opdyrkning, »thi der lades ingen tvivl om, at jo samme med saa meget andet endog i Statens bedre Egne udyrket henliggende Jordstykker vilde engang komme under Ploven, efterhaanden som den saa stærkt formerede Folkemængde gjør det nødvendigt, og heldigere Tider i Forening med bedre Jordbrug begunstiger det.«

Det er en praktisk kyndig landmand, der taler, og det kommer yderligere frem. Han var på det rene med, at ikke al hedejord egnede sig til dyrkning med plov, hvorfor de »efter Omstændighederne med Fordel kunde egne sig til Beplantning«. Når talen var om hede med underlag af al, så bør, hævdede han, der i hvert fald anvendes en træsort, som egnede sig til at gro der, og han forbavses over, at »man endog til Anlægene paa Alheden valgte blandt Naaletræerne det, der med Hensyn til Alen skulde sidst have været valgt: Fyrren med sin nedløbende Pælerod.«

Dette indlæg, som forsøgte at retlede Blicher, efterfulgtes af en bitter bladfejde mellem de to præster. Læser man disse artikler igen, understreges det igen, at Bjerregaard er meget vidende om det, han skriver om. Han henter detaillier frem om allagets dybde de forskellige steder i Stendalgaard, Havredal og Kompedal, forklarer træernes vanskeligheder i kampen mod al og vind og er dermed saglig temmelig hårdhændet ved St. St. Blicher. Bjerregaard dyr sig ikke for at hentyde til, at han året før har leveret Spentruppræsten 2000 — 3000 træer, som han håber er kommet godt i gang. Indlægene fortæller iøvrigt, at Hans Bjerregaard stadig jævnlige besøger Alhedens plantager og studerer udviklingen i dem. Det skal tilføjes, at Blicher og Bjerregaard snart blev gode venner igen, og det sidste brev, der kendes fra Blichers hånd, er en tak til Bjerregaard.

Bjerregaards meninger om hedens opdyrkning eller beplantning er i virkeligheden de samme, de blev taget op af Dalgas, da Hedeselskabet stiftedes i 1866. Bjerregaard var fuldstændig klar over, hvor grænserne for plantning burde ligge. Det nævnte citat af verset fra 1840 siger det endda direkte: »Hvor der ikke kan pløjes, og hvor der ikke kan slaaes Græs«. Omkring haver, langs skel, om huse og gårde, kirker, tofter og indelukker, på lyngbakker og i krat og gamle skove,

men altså ikke i hederne over en bank. Når Dalgas i mange tilfælde også plantede på de store lyngflader, var det et led i en senere udvikling, der havde vist, at plantning her havde en heldig sideløbende virkning, idet vinden blev brudt, og der førtes driftskapital til fattige egne, således at der også kunne komme fart i opdyrkningen med plov.

I brochuren fra 1840 hedder det videre:

»Havde man, da der for 80 Aar siden begyndtes med den mislige Kolonisation og 30 Aar derefter med den ikke mindre mislige Træplantning paa Alheden, i det Sted i det mindste gjort Forsøg paa Anlæg af Planter skoler omkring i Landet og havde ledsaget Uddelingen af Naaletræsplanter til Bepantning af vore Heder og især af vore utallige Hedebakker med Anvisning til Plantning og med opmuntrende Understøttelse, hvor vidt det da kunde være kommet med Træplantning hos os«.

Dette blev netop 25 år efter Hedeselskabets program: Planter skoler, undervisning i plantning og hjælp til plantning.

I 1826 havde Frederik den Sjette besøgt Bjerregaard i præstegården — en mindsten i præstegårdshaven fortæller herom — og ved den lejlighed blev han udnævnt til konsistorialråd. Dette kongebesøg er noget ganske enestående hædrende for datiden, og det viser mere end noget andet, hvor anset hans plantningsvirksomhed har været. Fra 1828 hedder det i Molbechs »Optegnelser paa en Udflugt i Jylland« om et besøg i Hjerminde præstegård:

»Her besøgte jeg en Mand, hvis Minde i Jylland vil vare længere hos Efterslægten end manges Erindring, som gemmer sig i Steen. Det er Træer og tilkommende Skove, som her i Eggen og vidt omkring i Landet ville bevare den brave Bjerregaards Navn, den Mand, hos hvem allerede for 40 år siden den Tanke blev levende, at Skovplantning ej alene vil være velgjørende, men af den højeste Nødvendighed for Jylland.«

Hvor vidt hans betydning har rakt, findes der kun få samtidige omtaler af. En af dem, i ugebladet Jyllandsposten, fortæller, at han alene i årene 1826—1839 uddelte 1,5 millioner løv- og nåletræsplanter — gratis — og desuden 54.000 frugttræplanter, og de nævnte 13 år var jo kun en kort periode af hans virksomhed. Blader man datidens blade og skrifter igennem støder man gang på gang på artikler og indlæg fra hans hånd som regel første gang offentliggjort i Viborg eller Randers og derefter optrykt andet steds. I alle sine — ofte lidt omstændelige — indlæg diskuterer han med ildhu problemerne omkring heden, dens opdyrkning og navnlig dens beplantning og spår en fremtid, hvor »Hederne vilde vorde beboede af lykkelige Mennesker, vorde forvandlede til frugtbare Haver, yndige Lunde, kornrige Marker, alt efterhaanden som den formerede Folkemængde gjør dens

Opdyrkning nødvendig, mere heldigere Tider, ja et, ved endnu ukjendte Opdagelser og Anstalter lettere blevet Jordbrug begunstige Opdyrkingen — dette tør man vente af Fremtiden« — som han bl. a. med seerevne skriver i »Viborg Samler« i februar 1838.

En mand som gamle gartner Nielsen i Skals, der døde for nogle få år siden, kunne fortælle om, hvordan man i hans barndom endnu huskede og fortalte med repekt om præsten i Hjermind, hos hvem alle skulle have træplanter. For få år siden var der i en have i Skals endnu to gamle æbletræer, der i 1835 var hentet i Hjermind.

Hans Bjerregaard havde næppe større betydning som præst. Han har skrevet adskillige prædikensamlinger, men intet tyder på, at han interesserede sig for religiøs eller åndelig vækkelse i strid med det, han engang havde tilegnet sig. Dette vil dog ikke sige, at han forsømte sine pligter som præst, tværtimod udøvede han sine opgaver med streng nidkærhed. Han tilhørte rationalismen, og i en tid, hvor Grundtvig får mere og mere ørenlyd, er Bjerregaard som præst ikke god tone. Når han så tillige bliver over 90 år, ensom, næsten blind og lidt af en særling, er det ikke underligt, at han i sine sidste år blev overset og bogstaveligt glemt, ja, så glemt, at ingen med sikkerhed ved, om portrættet i kirken i Hjermind forestiller ham.

Der er noget mærkeligt i, at han er således næsten helt glemt. Han giftede sig nemlig i 1808 med en 18-årig datter af »Huusmand og Skrædder« i Sjørsløv Jens Nielsen Saugmand og fik med hende fem børn, der alle blev landmænd eller giftede sig med sådanne på egnen. Det er muligt, at netop dette ægteskab har gjort noget til, at han ikke var særlig estimeret på sin hjemegn. Der foreligger adskillige vidnesbyrd om, at ægteskabet ikke var godt, vistnok endda ulykkeligt. Det første barn blev født 4 måneder efter ægteskabets indgåelse, og et sådant fejltrin har givet egnen grundlag nok for kritik. Sønnerne skal have lavet mange gale streger, som moderen dækkede over.

Et mindre godt ægteskab burde dog ikke kunne udslette alt det øvrige, der er optegnet til hans fordel.

Hans plantnings- og forfattervirksomhed gjorde ham kendt ud over hele landet, men i hans egne sogne har han også på anden måde været en vingårdsmand, som der skulle særlige grunde til at glemme. I en samtidig omtale af ham fortælles det, at han for egen regning har anvendt 1400—1600 rbd. sølv til opførelse af en skolebygning i et af sognene, at han omkring 1800 indførte et ordentligt og planmæssigt skolevæsen (altså før skoleordningen af 1814 kom), og at han selv i flere år underviste 2—3 dage ugentlig i skolen i naturlære og retskrivning. Når dette sammenholdes med, at Viborg Stiftstidende i 1847 fortæller, at Bjerregaard som modvægt mod dyrtiden

lod uddele korn af præstegårdens egen avl til sognets fattige for en betaling langt under dagsprisen, uddelte gratis brød og lærred, ja, gik så vidt, at »endog trængende udenfor Pastoratet søgte ham og finde hans Hjerte og Haand aaben« — hvad er så årsagen til, at han er glempt?

Bjerregaard var en bondefødt, praktisk mand, myreflittig, hans arbejde ved skrivebordet begyndte som regel ved 4-tiden om morgenen. Kirketjenesten indrettede han efter årstiden, og til tider blev den gjort prisværdig kort, så tilhørerne ikke skulle sidde og falde i søvn i kirken, trætte efter hårdt arbejde i mark, have og planteskole. Højt oppe i firserne kunne han endnu tage de hårdeste strabadser og være sundheden selv. Hans efterfølger blev en stik modsat natur. Jørgen Swane var gift med en datter af P. D. Bruun på Asmildkloster og var præget af afstamning og familie, akademisk skolet, aristokrat til fingerspidserne; hans og hustruens reaktion over for den ejendommelige gamle præst i Hjermind præstegård kan i høj grad have været bestemmende for det eftermæle, Hans Bjerregaard fik inden for den nærmeste omegn. Ved sin afgang den 5. april 1857 pensioneredes han med 300 rigsdaler i pension og en aftægt på 44 tdr. byg, 22 tdr. rug og 28 tdr. havre og blev boende i det gamle stuehus ved præstegården, hvor der kun var bræddegulv i storstuen.

Hans Bjerregaards efterkommere findes endnu i et ikke ringe tal på Viborgegnen.

H a r. S k o d s h ø j.

— — —

Plantagen på præstegårdens jord i »Storheden« eksisterer endnu. Den er nu næsten ren løvskov med meget frodig under-skov. I det nordvestlige hjørne står der 15—20 gamle skovfyr som rester af den oprindelige tilplantning fra konsistorialrådets tid. Top-pene er meget vindslidte og stærkt prægede af, at træerne er vokset op i det mest vindudsatte hjørne af plantagen. Disse skovfyr, der sandsynligvis er nogle af de ældste i Danmark, har været udvalgt til indhøstning af frø. Plantagen ligger 2—3 kilometer nordvest for Hjermind by og er endnu hegnet af det gamle fredskovdige med en udvendig grøft. Lynghede findes ikke mere i nærheden.

Jyske tørvemoser m. m. 1789

Ved Rasmus Mortensen.

(Fortsættelse.)

Hr. Forvalter Gertner, en meget høflig Mand, havde kun i 2 Aar været paa Birkelse og kunde derfor ikke tiene med andre Efterretninger om Wenssyssels Vildmose end at fremvise en Prøve af samme Tørv og de græsselig store Stakke, som behøvedes til en liden Vinters Huusholdning.

Frøavlscentret

HUNSBALLE

Holstebro - Tlf. 533

Frøavl og frøhandel

ALLEN-TRAKO

Den rigtige Maskine for Kanal-Kanter

Gels Aa Anlæg 1:1

Frimodt-Konning Eneforhandler
Trako Manufacturing Pjedsted Tlf. 60

Børnelammelses- og ulykkesforsikring

Den gensidige
Landbo-Sygeforening

Vesterbrogade 15

København V.

Telef. 6659 - 5974

Kjellerup Betonvarefabrik ved I. T. Birk

— Telefon 45 Kjellerup
Efter kl. 17: Rødkjærbro telefon 14
FØRER KUN Δ MÆRKEDE VARER
Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres
FORLANG TILBUD

Herning Hede- & Discontobank

10—12½, 14½—17
Telefon 5 . 273 . 720

A/S RØCONTORET KOLDING

Telf. 43 - 313

**FRØAVL
FRØHANDEL**

Verdens
stærkeste
Arbejdsstøvle

CODAN

GULD-SEGL
KVALITET

Tårnsilosten
Drænrør
Baumadæk
Tagsten
Mursten

KÄHLERS Teglværk
Korsør

Aarhus Privatbank

Stiftet 1871

Aarhus: København:
Hovedkontor Nygade 1

Randers

MØRTELVÆRK OG
BETONRØRSFABRIK

v/ Marius Ødum

Kristrup pr. Randers
Tlf. 400 Randers fri not.

Kun Δ mærkede varer føres

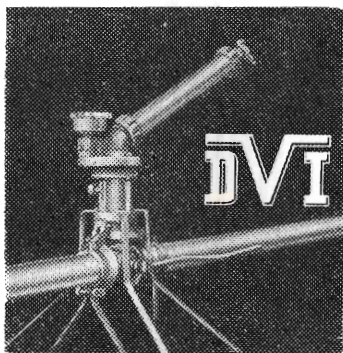
Største lager
Bedste kvaliteter
Forlang tilbud

Krogsgades Cementstøberi

v/ J. C. Halvorsen & Sønner
Kontor:
Dannebrogsgade 22, Aarhus
Telefon * 2 55 99
Ny fabrik i Vejlbj
Alt i betonvarer D. S. 400

Aktieselskabet

L. Hammerich & Co.
Specialforretning i bygningsartikler
Grundlagt 1854 . Tlf. 271 55 (3 lin.)
Aarhus

VANDINGSANLÆG

med Kanoner eller Sprinklers

DANSK VANDINGS INDUSTRI

Snoghøj, Fredericia

Tlf. Erritsø 125

Entreprenørmateriel af enhver art....

Lokomotiver, tipvogne, spormateriel,
gravemaskiner, kraner, dieseldumpers,
pumper etc.

SOPHUS BERENDSEN A/S

»Ørstedhus«, København V.
Tlf. C. 8500 . Tlgr. Berendsen

STRYG elektrisk...

Altid prima røde drænrør

**Silkeborg, Herning og omliggende
teglværkers salgskontor**

Torvet 6, Silkeborg

Telefon 1200

repræsenterende følgende værker:

A/S Lysbro Teglværker
De Forenede Teglværker,
Lysbro
Bøgild Teglværk, Lysbro
Vinderslevgaard Teglværk
Paarup Teglværk

Bjødstrup Teglværk
Gjern Teglværk
Visgaard Teglværk
Højriis Teglværk, Ikast
De Forenede Midtjydske
Teglværker, Herning

BRAUNERS

BETONVAREFABRIK

Holstebro . Tlf. 3

v. Brauner & Madsen

Alt i Betonvarer

indenfor

Dansk Ingeniørforenings

Normer

GUGKALK

gi'r Grøde

Brug det bedste! Pul-
veriseret eller granu-
leret GUGKALK gi'r
den bedste Høst.

GUG KALKVÆRK A/S

Elmealle 2, Hasseris. Tlf. Aalborg 2908.

Broen, som er lagt over Ryaae ved forbemeldte Kroe, er i det middelste Fag $7\frac{1}{2}$ Alen bred, fra Broens Biælker til Vandet 2 Alen 7 Tommer og Vandets Dybde 4 Alen. Denne Aae kan befares med fladbundede Koge fra Halkier, hvor den løber i Aalborgfiord, indtil Hammelmose Gaard, som er $3\frac{1}{2}$ Miil norden for Fiorden.

Den 24. Sept. til Bondebyen Jesmark, $\frac{1}{4}$ Miil fra Aabybro og $\frac{1}{4}$ Miil Vesten for Ryaae. Til Hans Velværdighed Hr. Bontorf, var jeg anbefalet som en Mand, der bedst maatte kiende sin Føde-Egn, men hans Kundskab om Vildmosen gik ikke videre, end hvad jeg allerede vidste; Hans Velværdighed var saa god at befordre mig ned til Ryaae, hvor jeg i en Kog blev afhentet til Toftegaardene, som ligger Østen for Ryaae, for selv at undersøge Mosen nøjere.

Disse tvende Gaarde er anslaaet med Ager og Eng til 22 Tønder Hartkorn; deres hele Agerland har i ældre Tider været en virkelig Østers-Banke, da man endnu finder Mængder af hele og halvt forvirrede Skaller oven i Jorden. Fra Ryaae lige imod Østen stiger Agerlandet bestandig næsten $\frac{1}{8}$ Miil til Sannes Bierget i Vestranden af Vildmosen, denne Bakke er langagtig rund, 500 Skridt, hist og her begroet med Eg- og anden Buskvækst. Den vestre Ende af Mosens Overflade ligger, saa vidt et øvet Øje kan dømmes, sikkert 5 Alen over daglig Vand. I Ryaae nær Sannes Bierg er Tørvejorden 3 Fod dyb og længere ud mere. Ikke langt fra Bierget fandt jeg Spor af Vaadeild, og længere ude i Mosen skal der i ældre Tider have brændt i 7 Aar, som af Indbyggerne der i Egnen ansaaes for det kraftigste Middel til at fordrive Ulvene, som i lang Tid havde søgt deres Sikkerhed paa Mosens utilgængelige Steder.

Norden for Toftegaarden, lige overfor Albeks Mølle, svinger Ryaae sig det nærmeste til Mosen. Jorden er vel fast, men ikke meget højere end Mosen selv, følgelig let at gennemgrave for at aflede Vandet.

At foretage videre Undersøgelse eller inklade sig i Overslag og Beregninger holdt jeg overflødig og kun Tidsspilde, saa længe den Tørv, der graves, ikke kan lønne Bekostningen. Alt, hvad jeg har anført, er først for at opfylde den Pligt, Selskabet har paalagt mig, og dernæst at give Efterkommere et Vink, som maaske, naar det bliver udmaalt, hvad man kalder mit og dit (da de tilgrænsende Jorders Eiere er uvidende om, hvorvidt deres Rettigheder strækker sig), kan give Anledning til bedre Brug, enten ved Grøfters Gravning til Vandets Afledning, hvortil der er Fald nok, for derved at forbedre Tørve-Jorden, eller og, naar Tørven var udskaaren, at forvandle samme til Skov eller Agerland, alt efter Situationens Natur. Tiden kan gjøre saa mange Ting muelig, som nu synes umuligt. Et Anlæg af faa Colonister ved Mosens Yderkant var maaske den nærmeste Vej, naar Orden blev iagttaget og ikke som nu uordentlig at grave hist og her efter enhvers taabelige Indfald. Hr. Simon Krog i Aabybro Kro har iagttaget, at naar Tørven stakkes der paa Mosen, medens de endnu er halv vaade, og saaledes staar et Aars Tid, saa sammenpresses de af deres egen Tyngsel og bliver dobbelt saa faste og drøje som ellers.

Efter Hr. Bondorfs Beretning eier Hr. Cancelliraad Østergaard en Mose, som skal være 1 Miil lang, $\frac{1}{2}$ M. bred og beliggende 1 Miil Vesten for Ryaae, og imellem Mosen og Vesterhavet $\frac{3}{4}$ Miil. Tørven skal være god, men til hvad Nytte for Selskabet, der ikke kan vove Skib og Gods paa saa farlig en Forstrand.

Den 28. September fra Aalborg til Lindenberg i Selskab med Kiøbmand

Winde, der af Patriotisme paatog sig at understøtte mit Forehavende, først hos Hr. Forvalter Møller paa Gudumlund og siden hos Hr. Inspecteur Ankier paa Lindenberg.

Da jeg hos Forvalter Møller havde ledet Samtalen hen paa Tørvene og spurgt, hvorfor de eiende saadan Overfløddighed af Mose ikke udskar mere aarlig, svarede han, som jeg ventede: hvortil? naar vi ingen Afsætning haver? Hans Formening blev ellers, at en Aae, som har sit Udløb i Aalborg Fiord, kunde gøres sejlbar, og for denne af saavel Hans Exc. Grev Schimmelmans som Kammerherre Buchwalds Mose benyttes.

Garveriet, Væveriet og Spinderiet paa Gudumlund og Lindenberg overgaar min Roos. Hvad, der behagede mig allermost paa Lindenberg, var Anvendelsen af Hovedbygningen, som er smuk i sit Slags og af masiv Grundmur; men i steden for i Kielderens at finde prægtig Køkken, Victualie- og Viinkjelder fandtes en Maltkølle og Vaskerum til Mælkebøtter; i første Etage i Steden for smukke daglige Værelser: Meierskens Bolig, Melke- og Kiernestuer; i anden Etage, i Steden for Riddersal og andre kostbart møblede Værelser: Kornlofter med videre.

Den 29. Septbr. til Vildmosegaarden, som er en Vei af 5 Miile, da man først fra Lindenberg maa passere tvende Miil næsten til Seilfloden, derefter 2 Miil i Østen langs Aalborg Fiord og siden en Miil syden og vesten, endskiønt den lige Linie mellem Lindenberg og Vildmosegaard næppe er tvende Miile. Denne Gaard er en sand Æresstøtte for sin Grundlægger, afdøde Geimeraad Grev Schimmelmann; man ser af dette Forsøg, hvad en god Villie forenet med Formue kan udrette til Landets Fordel. Vel er en Vandmølle af ringe Betydning blevet nedlagt, men imod hvad Land, derved er vundet, kan den i ingen Maade komme i Betragtning; jeg vilde ønske den store Seilflod Mølle Nordvest for Vildmosen samme Skæbne, da derved vilde vindes uendelig mere, først for Gudumlund og siden for Lindenberg, ved alt hvad som nu staaer under Vand og er kun Moradser paa $\frac{1}{4}$ Miil kunde blive den deiligste Engbund og Tørveskiær.

Lindenberg Vildmose har Aalborg Fiord paa nordre Side og Kattegat paa østre; 700 Skridt fra Strandbredden ligger Adamshof ved Mosens Yderkant; 2700 Skridt længere imod Vesten ligger Vildmosegaarden paa Grunden af en udtappet Søe, hvor Spor af en Bondegaard fra ældre Tider er bleven optaget. Vil man følge den gravede Canal fra Gaarden til Havet, kan man se den hele Profil af Mosen og sammes Bund; foran imod Havet er den sandige Jord, høit over sammes Horisont, 8 Alen; nogle hundrede Skridt længere ind begynder Mose-Jorden og tiltager bestandig i Tykkelse, eftersom Bunden, der er hvid Strandsand blandet med Muslingskaller, synker, saa at Tørve-Jorden inde ved Gaardens Mark-Jorder er henimod 3 Alen tyk; længere imod Vesten synker Mosens vanlige Bund endnu mere, og skal samme i Kammerherre Buchwaldts Deel paa sine Steder ligge 8 à 10 Alen under Havets Overflade. Vist maa det fornøie enhver Opmærksom at se Gennemsnittet af denne Mose, hvis Overflade bestaar af Lyng, Pors-, Tytte- og Mullebær og en høi blød Mos, den næstfølgende af løs Tørvejord og dete underste Lag af bedre Tørvejord, bladet med Stubbe og Rødder af El. og Birk.

Den 2. Oktober over Hadsund og den 3. derfra til Randers. Denne Egn er næsten blottet for Skove og har kun liden Forraad af Tørvemoser. I Randers blev min Opmærksomhed fornemmelig henvendt paa Guden-Aae, som tager sit Udspring i Ribe Stift, Coldinghus Amt, Nørvang Herred, fire Miile

Vesten til Sønder for Horsens og igennemstrømmer Landet paa 16 til 17 Miile, hvor den tilsidst 3 Miil Norden for Randers falder i Kattegat. Denne Aae fortjener vist af mere end een Aarsag at komme i Betragtning.

Vel er det bekendt, at Gudenaee i den Tid Dannerskiold var i Admiraltetet af en Søe-Officer blev niveleret og optaget paa Kort. For en 12 Aar siden er den af Landmaaler Visenberg igen niveleret. Hr. Fischer til Allinggaard havde kostet 500 Rdl., og Overslaget var at gjøre Aaen seilbar til oven for Rye Mølle ved tvende Slusers Anlæg à 8000 Rdl. Kortet maatte formodentlig findes enten paa Rentekammeret eller et højere Sted. Samme Hr. Fischer har engang tilbuden Randers Magistrat og Kiøbmænd at sætte Gudenaee i seilbar Stand lige op til Silkeborg, 6 Miil, imod at alle ledige Baade og Pramme medtog op til hans Gods en vis Kvantum Gødning, Kiøbmændene, som selv eier mange Jorder, vidste bedre at beregne den nærværende end den tilkommende Fordel, og der blev lige saa lidet af dette Forslag som af de første.

Ved Randers var ellers ikke videre at bemærke end dette, at deres Enge bestaar af den tilgroede Randers Fiord og er nu maadelig Tørvejord, men som udskæres med den største Orden. Nogles Parter er for det meste udskaarne, og de andres lister efter. Forresten koster et Bondelæs Tørv der i Byen henimod 4 Mk. og kan holde 500 Stk. Randers bekommer ogsaa Tørv ned ad Gudenaee med Pramme; en saadan Pram Tørv har tilfalds kostet 10 Rdl., men i Aar 24 Rdl., den er af Størrelse til 8 Favne Brænde og kan efter sit Cubik-Indhold føre $\frac{1}{2}$ mere Tørv.

Hr. Borgmester Carøe tilbød sin Tjeneste og lovede at samle alt, hvad som maatte tjene til Selskabets Fordeel og Efterretning; og Hr. Kiøbmand Abel gav Anvisning paa Hr. Sørensen paa Hevringsholm, Hr. Christensen paa Østergaard ved Rygaardstrand og Hr. Forvalter Jespersen ved Grevskabet Scheel, hvor der skal findes gode Tørve-Moser.

Den 6. Oktober fra Randers langs vestre Side af Gudenaee. $1\frac{1}{4}$ Miil er den første Bro over Aaen som af Randers Kiøbmænd holdes vedlige for at beholde rummelig Gennemfart for Pramme; 3 Miile fra Randers, ved Biering, har Aaen det laveste Vand, som forbyder Prammene at gaa høre efter Brænde og Tørv. Om Eftermiddagen naaede jeg først til Allinggaard. Paa ingen Proprietær-Gods har jeg endnu fundet Bøndergaardene og Husene bedre bygget end her. Hr. Jens Fischers Hovedbygning bestaar af usselt gammelt Bindingsværk, men hans Ladegaard er ny og herlig, hans bedste Klæder og fineste Linned er forfærdiget paa han eget Gods; de fineste Linned-Tørklæder, jeg har set, var hos ham. Han har fra nye ladet opbygge en Kirke, som er den skønneste Landsbykirke, jeg nogen Tid har set.

Klokken 7 om Aftenen til Silkeborg. Her findes den første Mølle, hvor Vandet falder 4 Alen 8 T. Den største og fordelagtigste Aalekiste i Jylland er nok her. Møllen og Aalekisten indbringer sin Eier nogle 1000 Rdl. aarlig. Hoved- og Ladegaarden er af Hr. Ritmester Hoff opbygget af nye paa den søndre Side af Gudenaee og det gamle Silkeborg, som laa paa nordre Side, nedrevet. Paa Hr. Ritmester Hoff's Gods og der i Egnen er overflødige Tørvemoser, men til hvad Nytte, saalænge Gudenaee er useilbar.

(Fortsættes.)

I få ord —

Hedeselskabets forretningsførere

Forstassistent A. Fuglsbjerg, Røddinglund, Vildbjerg, har overtaget hvervet som Hedeselskabets forretningsfører for Vildbjerg distrikt i stedet for konsulent S. Nørlund-Christensen, Aulum, som har ønsket at fratræde.

*

En kreds af norske pressemænd, næsten alle chefredaktører, var i dagene omkring den 5. maj på en rundtur i Danmark, inviteret af det danske

Blomsternedlægningen ved mindesmærket i Hørbylunde bakker.

udenrigsministerium. Den 5. maj besøgte de Kaj Munk-mindesmærket i Hørbylunde bakker og nedlagde her en blomsterhilsen. Resten af dagen var viet Hedeselskabet, hvis formand, kammerherre Lüttichau og direktør Niels Basse ledsagede selskabet på en rundtur, der gik til Kongenshus Mindepark, Birkebækkomplekset, Hesselvig Enggaard, Dyrvig Hede, Skernaa-deltaet og det store opdyrkningsarbejde ved Sdr. Vium.

*

Det er i år 200 år siden von Kahlen begyndte sin pionergerning som hedeopdyrker ved »Kongenshus«. Resterne af hans bygninger kan endnu ses i nogle ruiner nord for landevejen lige ovenfor den nuværende Kongenshus-Restaurant.

I mindeparken er en af de store sten på mødepladsen viet erindringen om hans indsats. v. Kahlen forlod i 1765 »Kongenshus« og flyttede til Frederikshavn, hvor han døde i 1772.

*

De danske Mergelselskaber afholder årsmøde i Viborg lørdag den 7. juli. I forbindelse med årsmødet arrangeres en udflugt, der bl. a. vil gå til »Kongenshus Mindepark«.

Trifolium Frø

KØBENHAVN

RANDERS

AKTIESELSKABET

SILKEBORG BANK

GRUNDLAGT 1882

Aktiekapital og reserver kr. 2.760.000
Telefon 1122 (5 linier) - Røgstelefon 7

Den gamle bank med de moderne forretningsprincipper

Drænrør

Mursten

Bauma Dæk

Roma Dæk

★

**Aktieselskabet
TEGLVÆRKERNES
SALGSCENTRAL
i
RANDERS**

Randers . Telf. 1515

Viborg Papir-Comp.

Papir & Papirvarer en gros
Bogtrykkeri
Kontorforsyning

Sct. Mathiasgade 31—33
Tlf. Viborg 802—803

**Viborg Andels-
Svineslagteri**

vore udsalg bring i erindring

Tlf. 137 og 779

JORDBRUGSKALK

fra vore værker i

**FAXE
HOLTUG
HADSUND
SVENDSTRUP J.**

Aktieselskabet **FAXE KALKBRUD** Jordbrugskalkafdelingen

Frederiksholms Kanal 16, København K.

Telefon Central 9123, Lokal 7

**FORLANG
„ODIN“
ØL
FINESTE KVALITETER**

AERGLIT
DANSK SIKKERHEDSPRÆNGSTOF

Landmændenes eget gensidige
Forsikringsselskab

„Haglskadeforsikringen for Jylland“

har nu i 89 Aar (siden 1866)
ydet de jydsk Landmænd en
fuld betryggende Forsikring
mod Tab ved Haglskade paa
Markafgrøder til den lavest mu-
lige Aarspræmie.

**Gennem Reassurance er
Medlemmernes solidariske
Ansvar nu stærkt
begrænset.**

Indmeldelser modtages af de i
hvert Herred ansatte Distrikts-
forstandere eller ved Henvæn-
delse til **Foreningens Ho-
vedkontor, Sct. Clemens-
torv 9, Aarhus, Direktør
Walter Houlberg. - Tele-
fon 2 12 84.**

Bestyrelsen for fornævnte
Forening:

Chr. Lüttichau, Tjele, Formand.
Proprietær *Suhr-Kirketerp*,
Alstrupgaard pr. Hadsten.
Proprietær *Jesper Berg*,
Margrethegaard, Haderslev.
Proprietær *H. Knudsen-Kold*
Sølyst pr. Hanbjerg

Bjerringbro

Cementvarefabrik

ved *Th. Petersen*
Tlf. 111 Bjerringbro

ALLE

△ MÆRKEDE RØR

Imprægnerede
og uimprægnerede

Stort lager
Aldrig leveringsdygtig

LOMBORGS PLANTESKOLE
Tlf. 101 GRANHØJ v. AALBORG Tlf. 999

Katalog sendes
gratis på
forlangende

**Betonklinker
Isoleringsplader**

A/S FISKBÆK
BETONKLINKERFABRIK
TELF. HERBORG 12

**ROTTER
eller
MUS?**

RATINs

PRÆPARATER

RATIN, København K. Tlf. C. 3662 - 14.362

A/S Skive Markfrøkontor

Grundlagt 1896
Telefon 94 Skive
FRØAVL . FRØHANDEL

Kaas- Briketter

Hovedforhandler:

Nordjyllands
Kulkompani
Nørresundby
Telf. 4227 . 4228

Fabrik: Kaas
Telf. Kaas 11

RESENBRO

CEMENTSTØBERI

v/ ingeniør C. G. Madsen
Telefon 34

Prima betonrør efter dansk
ingeniørforenings normer

Mrk. △ alle gangbare dimen-
sioner fra 10—60 cm såvel med
som uden mufte

Midtjydske Betonvarefabrikker

v/ P. Nielsen

Fabrik: Silkeborgvej 46
Telf. Herning 464 og
» Lind, Tlf. Lind 45
Kontor: Th. Nielsensgade 93,
Tlf. Herning 465

Rør til Kloak og Afvanding
Fliser, Kantsten m. m.
D. S. 400
Silax-Siloer
og Hulbloksten

Philipsen & Hall A/s

Sct. Mathiasgade 88 . Viborg
Elektriske anlæg
Vandværksanlæg
Telefon 173 og 174

Varde Bank

Esbjerg afdeling

Kongensgade 62
og fiskerihavnen

Til alle slags bygninger

DANSK ETERNIT TAG- OG VÆGBEKLÆDNING

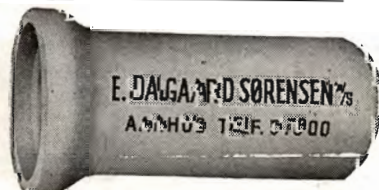
DANSK ETERNIT FABRIK A/S
AALBORG

SALGSKONTOR:
KAMPMANNSGADE 2 . KBHVN. V
TELEFON : CENTRAL 3785

Røde DRÆNRØR

fra 2"-12" haves
altid på lager
Forlang tilbud

»Sofienlund«
TEGLVÆRK
Telefon 10 Ulstrup

ANVEND TØRVESTRØELSE VED DRÆNING . . .

På jorder med fintsandet undergrund kan en tilsanding af drænrørene forebygges ved anbringelse af et lag tørvestrøelse (»hundekød«) omkring stødfugerne.

Spørg Hedeselskabet.

Rødkjærbro Cementvarefabrik

ved I. T. Birk . . . Telef. Rødkjærbro 14

FØRER KUN Δ MÆRKEDE VARER
Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres
Forlang tilbud

PALUDANS PLANTESKOLE A/S

KLARSKOV

Skovplanter, hæk- og
hegnplanter, allétræer

Forlang prisliste
TELEFON KLARSKOV 9

Ellidshøj Kridt- og Kalkværk

v/ E. M. Christiansen, Aarhus

Telefon Ellidshøj 4 og Aarhus 2 73 12
Fabrikation af jordbrugskalk samt foderkridtmel

Skive Cementstøberi

KNUD ØSTERGAARD
Telefon 921

NORMRØR

med garantimærket Δ
Imprægnering
Brøndrør

Røde drænrør

indtil 16" diameter

A/S Hvorslev Teglværk
pr. Ulstrup - Telf. 67 Ulstrup

H. Theut

VIBORG - Tlf. 1559 . 1560

Brunkul - Mergel - Kalk

Midtjysk Brunkul Industri

Tlf. Kølkevej 28 x

Katrinebjerg Teglværk

Tlf. Hejnsvig 17

Mursten - Drænrør

Viborg Byes og Omegns Sparekasse

Telefon 1400 (4 lin.)

Sct. Mathiasgade 68
Kontortid: Kl. 9—15
Lørdag: Kl. 9—14

Filialer:

Karup
Flyvestation Karup
Mammen

GYRO

Aktieselskabet

Skive Jernstøberi
og Maskinfabrik

Hulkjærhus Planteskole

RØDKJÆRSBRO
Telefon Ans 25

Planter til skove,
læhegn og haver

Teglværkernes SALGSKONTOR

ESBJERG
Telefon 265 - 546

Drænrør

2"—15"
Mursten - Tagsten

Brostrøm^s Planteskole

VIBORG
ved C. Nielsen
Telefon 42

leverer alle planter for
HAVE, MARK og SKOV
Hårdføre og veldrevne arter
for ethvert formål

Stenvad CEMENTSTØBERI

Telf. 6 Stenvad
Arnold Westmark

Alle Δ mærkede rør føres
Altid leveringsdygtig

Midtjyske Teglværkers Salgskontor S. m. b. A.

Telefon Skive 1030

Alle størrelser i drænrør leveres

Telefon Viborg 1330

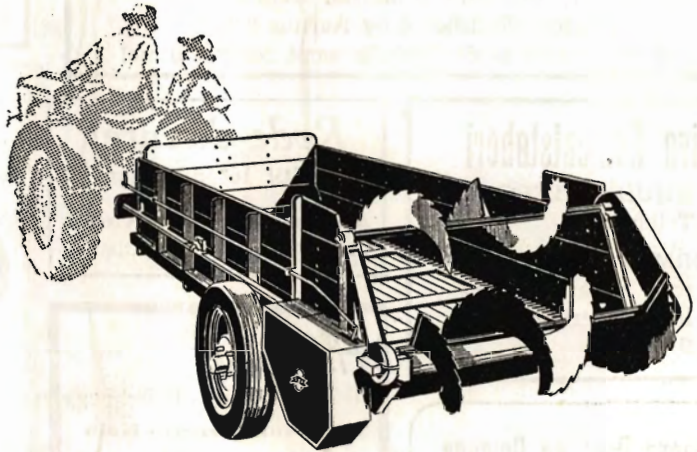
CLOC

Liqueur
Gin
Whisky

SOLUS betyder enestående

*Køb
en*
SOLUS

STALDGØDNINGSSPREDER

**Hvorfor er en SOLUS staldgødningsspreder enestående?
Fordi den er utrolig alsidig.**

De kan bruge den:

- til udspreddning af naturgødning,
- til udspreddning af råkalk og mergel,
- til snitning af grøntfoder til ensilering,
- til læsning af roer i jernbanevogn,
- til opsætning af roebatterier på marken,
- til hjemkørsel af hø, korn m. m.
- som tohjulet landbrugsvogn,
- som selv aflæsser af roer, kartofler m. m.

De får 8 maskiner i een SOLUS staldgødningsspreder. —
Flere nye tekniske forbedringer af største betydning på de nye
1955 modeller. Læs alt om den mest alsidige maskine i dansk
landbrug i vor udførlige, illustrerede brochure, der tilsendes gratis
fra

H. SØNDERBY & Co.
TARM . MASKINFABRIK . TLF. 16 - 34 - 179

SOLUS betyder enestående